

LZ
55
(2,24)
Sep.

L2 55-2,24

12.

DE
DIVERSITATE INGENIORVM
PROVIDENTIAE DIVINAE TESTE

PAVCA PRAEFATVS

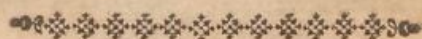
SE SVAQVE STVDIA

COMMENDAT

IUSTVS CONRADVS MENSCHING

BOERIA -- HANNOVERANVS

GYMNASII LEMGOVIENSIS CONRECTOR.

LEMGOVIAE

LITTERIS MEYERIANIS.

MDCCLVIII.

L2 55 - (2,24)

1. Ex.

immensam si rerum multitudinem, quibus
hoc universum adfluit, lustramus, omnia
ad salutem, conservationem non minus,
quam ad voluptatem omnium admirabiliter videmus ad-
ministrari. Miremur oportet tam ordinem, quo al-
terum cum altero coniungitur atque copulatur; quam
tam varias tamque praestantes omnibus virtutes, quae
Deum agnoscunt auctorem, benignissime esse donatas,
easque cuiusvis naturae & indoli maxime consentaneas;

neque maiores neque minores, quam quibus possit felicitas obtineri atque defendi. Alia, si varietatem spectamus, ad oculos delectandos facta sunt, alia complent aures iucunditate, ad sensum odoris suaviter adficiendum idonea sunt alia, morborum ex aliis praeparantur remedia, victum alia praebent, vitaeque sustentandae inserviunt. Quorum omnium tanta conspicitur varietas, quanta potest concipi maxima. Herbarum, florum, fruticum, arborum, plantarum genera & formas quis enumeraverit, usum & praestantiam quis demonstraverit? Animalium tot tamque diversa sunt genera, ut in his examinandis explicandisque vita possit cum fructu consumi. Quot animalia fera, quot mansueta, volatilia, natantia, humi serpentia, colore, magnitudine, viribus, utilitate, agendi se suaeque tuendi ratione quam maxime distincta; ita tamen inter se copulata, ut sine altero alterum perituum credamus. De quibus perquam eleganter & ut oratorem decet CICERO *) egit; nec minus in hoc argumento egregius SULZER. **) Omnium autem optime mea laude multo maior H. S. REIMARUS. ***)

*) Lib. II. Disp. de Nat. Deor.

**) In seinen Betrachtungen über die Natur.

***) In den vornehmsten Wahrheiten der natürl. Rel. die fünfte

fünfte Abhandlung von den Absichten Gottes im Thierreiche.

Ad hominem veniamus animalium praestantissimum, quod rationis usus ei concessus est. Quot, quam excellentissimis hominum natura perfectionibus ornata sit, quis ignoret, credo fore neminem. Nonne quoque in hoc summam Dei sapientiam cum liberalissima coniunctam benignitate admirari licet? Licet profecto! Homo quasi viva est ipsius Numinis imago. Sentit enim, imaginatur, reminiscitur, ideas inter se coniungit, rursus abstrahit, ratiocinatur, appetit, aversatur, gaudet, dolet, metuit, sperat, deliberat, colligit ex praeteritis futura. Quae quam varia & multa sint; mirabili tamen inter se concentu conspirant. Et quod maius est, his instructi ornamentis ad Deum vitae auctorem colendum, ad contrahendas amicitias, ad ineundam societatem, ad artes & literarum studia tractanda apti reddimur.

At harum virtutum non eadem vis est atque ratio in omnibus, sed insignis diversitas, quisque quaedam peculiaris habet, quibus ab aliis distinguitur: hoc vero permultum ad generis humani felicitatem confert, id quod brevibus ostendere animum induxi.

Ipsarum aetatum, quoniam in argumento de dissimilitudine versamur, non abs re erit, rationem habere. Neque hic ordo is neglectus est, quo alterum alteri subiicitur alteriusque inservit commodis; sed ut omnes res, sic quoque animi sensim crescunt & perficiuntur. In quocunque enim vitae actu sumus alio modo aliaque ratione proditur animae vis virtusque.

Pueri tenuibus, parvis, inconstantibus rebus move-
mur. Adolescentes earum rerum studiosi esse solent, quae
celeritate & velocitatibus geruntur, hilaritatem amant.
Constantis homines aetatis ad graviora sese applicant, re-
bus gerendis praesunt, regunt ac docent alios. Aetate de-
nique proveci quiete vivere volunt, multaque experti
consilia dant & praecepta egregia. Quo efficitur, ut,
dum quisque agit, quod suam decet aetatem, fructus inde
ad societatem humanam redundent uberrimi. Ideoque
nec immerito Xenophon suavitatis atticae princeps mul-
tum laudis Persarum institutis tribuit, quod quae agen-
da erant, quae omittenda, singulis erant caute praescri-
pta.

Ex eo autem inprimis non temere a Deo sapientissi-
mo

mo effectam esse animorum dissimilitudinem intelligemus, quo diligentius animadverterimus; quo quisque modo agat, quod vitae genus reliquis praeferat, quae eum res moveant atque incitent, in quae feratur studia, ad quas res non ineptus sit intelligendas, quibus potissimum rebus delectetur, quibus momentis animus eius commoveatur gravioribus an levioribus.

Quantum hic varietatis & dissimilitudinis sit, quis est, qui non sentiat? Molliores & mobiliiores mulierum animi, fortiores & duriores virorum. Gentium aliae sunt fortiores, asperiores, aliae leviores, aliae ad pacis studia, ad artes bellicas aliae proclives. Singuli vero homines, quam diversa pro indole & ingenii facultate appetant, quotidie experimur. Alter valet memoria, alter limatius iudicium habet, alter ingenio excellentiori praeditus est, in altero maior vis est acuminis, hunc delectant antiqua, ille, quae nova sunt, praefert, hic amat leviora, ille graviora, huius ex animo, tanquam alter esset Themistocles, nunquam effluit, quod semel infusum est, ille non nisi difficulter retinet, quae accepit, hunc commendat severitas & gravitas, ille sibi hilaritate animos conciliat; hunc adficiunt quae jucunda & dulcia sunt, ille plus dat soliditati; hic lucri, ille
 laudis

laudis cupiditate trahitur. Celeres sunt alii, alii tardi. Videmus igitur alios haec studia amplecti, alios dare aliis operam, ab his laudari, quae ab illis culpantur, hos non posse avelli, a quibus alii abhorrent.

- - - trahit sua quemque voluptas.

Non omnes eadem via pergunt, singuli ergo habent, in quo vires & ingenium exerceant.

Alii rerum causam indagantes, quam bene & sapienter a Summo Numine constituta sint omnia, docent. In veritate investiganda, examinanda, demonstranda qui aevum tranfigunt, superstitionis monstra evertunt, lumenque rebus adferunt. Alii dicendi copia adiuti veritatem suaviter proponunt eaque re sibi animos faciunt obsequentes. Poetae res iucunde pingentes, aures demulcent, animis sese insinuant, eos reddunt molliores & tractabiliore. Hi Mathematicos studio dediti coelum terramque metiuntur, quorum nautae usi observationibus multas res vitae commoditatibus inservientes facilius advehunt. Illi in ritibus maiorum investigandis & explicandis gloriam quaerunt, ex quibus ratio saepissime potest reddi, cur in hac vel ista disciplina quaedam ita legantur tradita. Qui rebus in orbe gestis attendunt, multum adjuvant prudentiam civilem.

lem. Quidam in montibus & filvis errantes herbas colligunt, quibus morborum impetus repellantur. Hos delectat in divinis, illos in humanis legibus explicandis occupari. Alii ad hanc artem, alii ad istam impetu ducuntur excolendam. Nulla itaque prorsus inculta iacet.

Quis adfirmare audebit hanc diversitatem esse supervacaneam? Parum acutus videretur, qui id sibi sumeret audaciae. Nisi enim Deus eloquentiae facultatem quibusdam largitus esset, quis animos inflammaret? Nisi essent, qui ex peregrinis terris summo saepe cum vitae discrimine merces adducerent, quot rebus egeremus, mores, instituta, leges, animalia, abundantiam ignoraremus aliarum gentium. Nisi essent, qui Musices suavitate allekti eam excolerent, multa essemus iucunditate orbat. Nisi alii militiam non inviti sequerentur, quis pro patria pugnaret. Si pictores, statuarii & alii eiusmodi homines omnes a nobis exularent, multa voluptatis genera peritura, multa quoque saepe incitamenta industriae & fortitudinis defutura, persuasum habeo. Alii nisi scriptis maiorum explicandis operam suam dicarent, multas, vereor, ne prudentiae regulas nesciremus, multa ne desint praecepta virtutis & scientiarum subsidia; qui quum res multis ante vitam nostram saeculis gestas, quasi oculis

videndi copiam faciunt, ut otiosi hominum agendi rationem intueamur, delectemur & erudiamur, perficiunt. Ut ceteras artes, vitae quidem communi maxime necessarias, sed humilioris conditionis, taceam, quoniam plus iis virium inest quam ingenii. Iucundum erit, videre, quae de hoc argumento habet Romanorum disertissimus. *)

*) De Orator. III. c. 7. sqq.

Infitias quidem ire non possumus, haec omnia ab ingenio solo non derivanda esse; multum valent ad hoc illudve vitae genus eligendum parentum admonitiones, plus educationi & sermonibus familiarium tribuendum, plurimum tamen fortasse dandum indoli atque animi propensionibus. Sunt enim, ut historia & experientia docemur, qui omnibus admonitionibus contentis quo impetu ducuntur eo pergunt. Cuius rei exempla quaedam excitare a proposito meo non alienum videtur. De *Demosthene*, acerrimo illo libertatis Atheniensium defensore, narrat GELLIVS *) eum, postquam audivisset Callistratum clarum Athenis oratorem, cuius magna erat apud populum auctoritas, sic eo captum esse, ut academia cum Platone relicta hunc sequeretur. De *Catonis* pueri adhuc severitate eiusque in tyrannos odio, digna lectu habet VAL. MAXIM. **) De Berolinensi celebri

Mu-

Musico QUANZ vid. MARPURGS histor. krit. Beiträge zur Musik. ***) De Ovidio non est quod dicam. De Andrea Vesalio Medicinae peritia clarissimo vid. PAVLINI a IOSEPHO orationes. ****)

*) Lib. III. c. 13.

**) Dict. Fact. Memorab. L. III. c. 2. 1. de indole & ibid. externa 1.

***) 1 Band p. 198. sqq.

****) Et in his X. p. 246. quas Cel. Kappius edidit.

Quod in quibusdam adeo perspicuum est, ut nullo negotio, quo se eorum animus inclinet, animadvertatur; in aliis non itidem, quo fit ut nonnulli ad literarum studia minus idonei habeantur, qui tamen vera animi indole perspecta minime reiiciendi sunt. Quum Jesuitae Cel. illum CLAVIUM instituerent, qui nobis Elementa Euclidis explanavit; hebetis stupidique ingenii accusassent, nisi cum eo fuissent praecepta Geometriae communicata. Quod quum fieret, incredibiles fecit progressus. Simile huic exemplum adiungam MALEBRANCHII, qui RICH. SIMONIS auctoritate motus studium Hist. Eccles. suum faciens, nihil intelligere videbatur, Philosophiam vero quum arriperet, & cum fructu & cum voluptate elaboravit. De quo vidend. NICERON *).

*) Part. II. p. 355. edit. Halens.

Aliorum contra ingenium ita comparatum est, ut illi limitibus unius alteriusve scientiae se concludi non patiantur, sed apum instar ad omnia vagentur, & in omnibus celebrentur, levia gravia aequae facile percipiant. Quem non delectat CICERO, in quo summa suavitas sermonis erat, cum summo in patriam amore, summo consilio, summa prudentia civili & dexteritate in negotiis coniuncta. Quis CAESARIS ingenium non miratur, cum ad omnes res miscendas, tum ad homines sibi conciliandos aptissimum, celeritatem in consiliis capiendis, animum nullis periculis debilitatum fractumque, est, quod magnopere laudemus. Quid dicam de XENOPHONTE suavissimo scriptore, duce peritissimo? Quid de HUGONE GROTIO scriptis & rebus gestis aequae claro? Quid de LEIBNITIO eleganti scriptore, acutissimo Philosopho & Mathematico. Cuiusmodi homines si nascuntur, alia fere rerum facies existit, quoniam haud pauci ad eorum exemplum sese componunt.

Multa supersunt, quae dici poterant; sed quis poterit omnia persequi, quae hic observanda sunt. Tanta est hu-

mani

mani ingenii varietas & dissimilitudo, ut semper habeas, quod mireris. Tot ac tanti ex hac diversitate fructus ad societatem humanam redundant, ut non possumus, quin Summum Numen veneremur, cuius omnia legibus adstricta vivunt ac procreantur, quod omnia sapientissime ordinavit. Perfectioni adiunxit infirmitates, ex inopia copiam educit. Quid si eadem esset omnibus animi vis, eadem indoles, eadem cupiditates, num nos beatos putas futuros? Vix posset fieri, ut aliorum auxilio nos indigere sentiremus. Quisque sibi videretur sapere, saperet autem haud ullus, probabile est, fore ut alto supercilio alios sperneremus, nulla esset voluptas, nulla felicitas! Sed utut nunc sunt res, quum homines inter se dissimiles sunt, quum non possunt omnes omnia, sed alter ad haec, alter ad ista valet; arctius inter se iunguntur, excitantur ad laboris studium, ut, quod ingenio non possint, studio & industria, lectione, imitatione consequantur; ad societatem impelluntur.

Infirmitas enim, quam quotidie sentimus, nostram nobis dependentiam demonstrat, vecordi arrogantiae limi-

tes ponit; vel invitos nos cogit cum aliis versari, quorum ope atque amicitia destitutos vitam nos acturos miserissimam docet Poeta *).

*) vid. Fab. Gellert:

Du hast das nicht was andre haben &c. &c.

Stultitiae igitur est & arrogantiae, si qui in dispari genere laborant, eos contemnere ac parvi facere: omnes iure meritoque laude digni sunt, qui id sibi negotii datum esse credunt, non ut lucem fugiant, sed ut ex sua disciplina multum ad communem fructum adferant, & societati humanae vere profint. Virtutes vero, quas vel divina benignitas nobis largita est, vel studio & industria nobis comparavimus, virium periculum facere suadent, & cum aliorum virtutibus nostras conferre, ut, quantum nobis desit, sentiamus, eas imitando, legendo, audiendo perficiamus, nisi enim industria accedat, facile evanescunt. Optime igitur Deus egit, quum varie bona distribueret, quo voluptatem, felicitatem & infinita alia commoda humano generi conciliavit.

Supereſt, ut quae ad muneris mei rationem benignissime mihi demandati pertinent, pauca adiiciam. Quum in
hoc

hoc Gymnasio usu semper venerit, ut cum linguarum cognitione necessariarum, aliae quaedam disciplinae coniungerentur, quae iuventutis studia adiuuvare queant: huic rei ut ne desim, quantum in me situm est, studebo.

Quod tanto magis mihi curae cordique erit, quoniam in eo *Illustris GESNERI, Patroni & Praeceptoris* summa pietate colendi, praeceptis fidelissimis amantissimisque pareo, cuius optatis ut respondeam, ex animo opto. Nec minus me ad hoc *Cel. HELWINGII* egregia erga me benivolentia *Viri* summopere de me meriti, olim *Praeceptoris fidelissimi*, nunc *Consulis* huius civitatis *dignissimi* excitabit.

Si qui igitur sunt carissimorum commilitonum, qui qualicunque institutione mea uti, tanti putaverint; nihil mihi prius erit nihil antiquius, quam ut prosim eorum commodis.

Sequentes offero lectiones privatas; *Geographiam* scilicet & *Linguam gallicam* alternis diebus tractandas; quibus
Fa-

Fabularum Aesopicarum explicationem adiungam, editione
Cel. HEUSINGERI usus.

Faxit Deus O. M. ut studia nostra quamvis imbecillia & tenuia ad sui nominis gloriam cedant, adsit nobis in omnibus, & ingenium, vitam, mores corrigere nos ipse doceat.

4437401

Lippische Landesbibliothek

03663038

